

Taastati vaenlaste kalmukünnad

Riigipöördega 21. juunil 1940. aastal moodustatud Vares-Barbaruse valitsuse üheks esimeseks poliitiliseks aktsiooniks oli ka Vabadussõja käigus ning 1. detsembri 1924. aasta mässu likvideerimisel hukkunud punasõdurite ja eesti soost kommunistide haudade avastamine ja kordaseadmine. Nende ülesleidmiseks pandi nüüd kõik rattad käima.

Partei kohalikele tegelastele tehti ülesandeks üles otsida endi mõttekaaslaste matmispaigad.

Agarad hauaotsijad

Üheks agaramaks hauaotsijaks oli Lüganuse kommunistlik vallavanem K. Kallas, kes kui endine riigikukutaja töötas pärast vabanemist rätsepana ning pärast 21. juuni riigipööret määrati vallavanemaks.

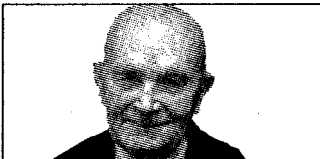
Juba 27. juulil organiseeris Kallas Lüganusel rongkäigu hukkunud kommunistide matmispaigale, et "tasuda auvõlga langenud seltsimeestele".

Ajalehtedes kirjeldati siis kilomeetripikkusest rongkäigust "langenud seltsimeeste" kalmudele Püssis. Tegelikult oli aga rongkäigu jaoks kokku saadud ainult 20-30 partei aktiivisti, leinamiitingule toodi tüüli ka Kiviõlist ja Kütte-Jõust.

Arvatavasse matmis kohta oli tehtud viisnurkne peenar punaste roosidega. Püssi tagasi tulles peatuti aleviku lähedal ühel karjamaal, kus leidis Vabadussõja ajal langenud punaarmealaste matmispaik. Toimus leinamiiting, kus kõnelesid kohalikud kommunistid Kallas ja Mägi, samuti punaar mee esindaja.

Pärast seda algas kogu maakonnas langenud kommu-

Peep Kärp
ajakirjanik

nistide haudade avastamise kampaania.

Matmispaikade otsimise kampaania

Nende matmispaiku leiti Kundas, Roelas, Mäetagusel, Iisakus ja mitmel pool mujalgi.

Ka Rakveres toimus üks selline üritus.

See leidis aset 18. septembri hilisõhtul, mil kõik linna asustuste ja ettevõtete töötajad käsutati turuplatsile, kus neist formeeriti leinarongkäik, mis tõrvikute valgusel ja orkestrihelide saatel suunati Palermo metsa, kus juba varem oli üles otsitud ja korda tehtud hukatud kommunistide matmispaik.

Arvatavas hauakohas, suure männi all paiknes viisnurkne kalmukünnas, mis ehitatud punaste lilledega. Leinakõnedega esinesid parteitegelased Jurtoom, Sall, Soo, Lepasaar, Trubok, Berštin, Veldt jt.

Kokkukäsitatud rahvahulk seisis vaikselt ja nõrdinult. Paljud neist olid ise Vabadussõjas võidelnud ja kaasa aidanud punaar mee väljalöömisele Eesti Vabariigi piiridest ning kodumaa vabastamisele.

Nüüd aga sunniti neid väe võimuga austust avaldama endistele surmavaenlastele...

Raske oli taluda ka rongkäigu kirjeldust järgmise päeva ajalehest, kus räägiti, et "Rak-

vere töötav rahvas käis tasumas oma auvõlga..."

See Palermo metsas avastatud ja korrastatud ühishaud ei jäänud aga kauaks püsima.

Noored lõhkusid vaenlaste haudu

Juba paari nädala pärast oli kalmukünnas tehtud maatasa. Kes seda tegi, jäi esialgu saladuseks.

Alles aastate möödudes selgus, et punakaartlaste hauakünnalaialpildujaiks olid Rakvere kaubanduskooli ja gümnaasiumi õpilased.

Nendelt kuuldu järgi tekkis kalmukünnala hävitamise plaan kohe pärast selle ehitamist, ent teo kordasaatmiseks ei leitud sobivat aega. Mitmel õhtul käisid koolinoored passimas, kas haua juurde on valve välja pandud.

Kui selgus, et seda pole, asusid koolinoored, nende seas ka kolm tütarlast, kalmukünnala kallale ja varsti oli see maatasa tehtud.

Punavõim kalmu ei taastanud

Värske kalmukünnala hävitamine ajas kohalikud punategelased maruvihale, kuid midagi polnud parata. Tegu oli sooritatud niivõrd salaja, et ükski juurdlus ei aidanud seda avastada.

Koolitüdrukud ja -poisid olid aga õnnelikud, nende sooritatud kuritegu kõneles isamaa-armastusest ja põlgusest kodumaa okupeerinud vägivallatsete vastu!

Too suure pidulikkusega ehitatud punakalm jäigi üles tegemata, punavõim ei sõندانud seda teha, kartes kalmu teistkordset laialiloomist.